

N:o 10.

Ank. till Riksd. kansli den 28 februari 1898, kl. 2 e. m.

Betänkande, i anledning af väckt motion om tull på tack- och barlastjern samt skrot.

(1:a A.)

I en inom Första Kammaren väckt motion, n:o 24, föreslå herrar *C. H. Lundström* och *E. M. Unger*, att Riksdagen måtte besluta, att tack- och barlastjern samt skrot åsattes en tullsats af 1 krona 20 öre för 100 kilogram, samt att Riksdagen jemväl måtte besluta, att, för den händelse tull åsattes tack- och barlastjern samt skrot, denna tull skall såsom tilläggsafgift till nu gällande tulltaxa jemväl innevarande år utgöras från den tid, som af Kongl. Maj:t bestämmes, och i skrifvelse till Kongl. Maj:t, jemte öfverlemnande af sitt sålunda fattade beslut, anhålla, det Kongl. Maj:t ville, så fort ske kunde, förordna om beslutets trädande i kraft.

Af 1888 års tullkomité föreslogos tullsatser för tack- och barlastjern 1 krona samt för skrot 80 öre för 100 kilogram. I enlighet med Kongl. Maj:ts till 1892 års Riksdag afåtna proposition beslöt Riksdagen, att såväl tack- och barlastjern som skrot skulle draga en tull af 80 öre för 100 kilogram. Denna tullsats egde sedermera bestånd, till dess Riksdagen år 1896 upphäfde densamma. Vid sistlidet års riksdag väcktes motioner inom begge kamrarne om återinförande af samma tullsats, som förut

Bih. till Riksd. Prot. 1898. 5 Saml. 1 Afd. 10 Häft. (N:o 10.)

varit gällande, men dessa motioner afslogos af Riksdagen i gemensam votering med 222 röster mot 147.

I den nu föreliggande motionen hänvisas till en början till tullkomiténs yttrande i fråga om tull å tackjern och skrot, hvilket yttrande, åberopadt jemväl af bevillningsutskottet i dess vid sistlidet års riksdag afgifna betänkande i frågan, är af följande lydelse:

»En af de tullsatser, hvilkas lämplighet varit mest omtvistad, är den å *tackjern*. Det tackjern, som hit importerats, är uteslutande gjuttackjern, och det synes komitéen antagligt, att importen deraf skulle, till förmån för inhemska tillverkare af gjuttackjern och utan afsevärd olägenhet för landets förädlingsindustri, kunna väsentligen inskränkas. Ärliga införseln till Sverige af tackjern plägar uppgå till omkring 500,000 centner, under det att till gjutgoods här i landet torde kunna antagas åtgå årligen högst 250,000 centner svenskt tackjern. För vissa gjutgoodsartiklar kan visserligen det svenska gjuttackjernet, sådant detta hittills blifvit med träkol tillverkad, icke helt och hållet ersätta det i allmänhet mera lättflytande och mera lättarbetade engelska, men till det handels- och maskingjutgoods, som erfordrar ett *starkt* material, bör det vara fördelaktigare att, åtminstone till större delen, använda det renare och starkare svenska gjuttackjernet, äfven om priset å detta senare skulle ställa sig något högre än å det engelska. För de flesta maskiner betyder nemligen ett något högre pris å materialet föga, enär priset å sjelfva maskinen hufvudsakligen betingas af det å densamma nedlagda arbetet och per centner sällan understiger 25 kronor, men ofta uppgår till 100 kronor och deröfver. Mången gång kan ock det högre materialpriset helt och hållet utjemnas genom minskade dimensioner hos det starkare materialet. En mängd annat gjutgoods åter, för hvilket materialets styrka är af mindre vikt, men hvilket fordrar ett lättflytande tackjern — och ett sådant kan jemväl af flera svenska malmer framställas — betingar vanligen ett så högt pris (8 till 50 kronor och deröfver per centner), att ett något högre pris å materialet icke är af synnerlig betydelse.

Då således vårt behof af gjuttackjern åtminstone till största delen synes kunna tillgodoses genom användning af svenskt tackjern, och ökade afsättningstillfällen för detta icke kunna vara annat än fördelaktiga för den inhemska jernhandteringen, anser sig komitéen böra förorda tackjernets beläggande med tull. Såsom förut är nämndt, är det endast gjuttackjern, som hit importerats; men att vid tullbehandlingen göra skilnad mellan gjuttackjern och smidestackjern är uppenbarligen omöjligt och vore dessutom fullkomligt ändamålslost, enär det ej gerna kan ifrågakomma att hit

införa smidestackjern. Sverige exporterar vida större mängd smidestackjern, än det importerar gjuttackjern. Tullsatsen bör för att kunna medföra det gagn, som dermed åsyftas, åtminstone vara så hög, att konkurrens jemväl i pris med engelskt gjuttackjern här i landet i allmänhet möjliggöres; och har komitén med afseende härå ansett tullsatsen ej böra bestämmas lägre än 1 krona per 100 kilogram, på sätt äfven de tillkallade fackmännen föreslagit.

På grund deraf, att *skrot* har samma betydelse för jernförädlingsindustrien som tackjern, bör åsättande af tull å denna senare artikel hafva till följd äfven skrotets beläggande med införselafgift, hvilken med hänsyn till skrotets ringare värde visserligen bör sättas lägre än tackjernstullen, men dock icke får alltför mycket understiga denna, på det att icke tullskilnaden måtte föranleda försök till införsel af tackjern under form af skrot. Med afseende å dessa omständigheter har för artikeln skrot i taxeförslaget upptagits en tullsats af 80 öre per 100 kilogram.»

Till stöd för sitt förslag anföra motionärerna vidare, att till 1897 års Riksdags beslut om bibehållande af tullfrihet för ifrågavarande varor torde i väsentlig mån hafva bidragit den föreställningen, att tullsats å dessa varor, på sätt som under diskussionen i frågan blifvit antydt, möjligen skulle försvåra underhandlingarna med Norge angående mellanrikslag; att denna farhåga emellertid, äfven om den till äfventyrs kunde hafva varit i någon mån berättigad, dock nu saknade all aktuel betydelse; att det så mycket mindre kunde anses förefinnas giltiga skäl att lemna införseln af tackjern tullfri, som nu gällande, jemförelsevis betydliga tullsatser å gjutgoods och maskiner vore bestämda under förutsättning af tackjernstull, vid hvilket förhållande egare af gjuterier och mekaniska verkstäder icke heller med fog kunde motsätta sig tull å tackjern; samt att af både dem, som talat emot, och dem, som talat för tackjernstullen, vore erkänt, att den i sådant hänseende åren 1893—1896 gällande tullsats varit för låg för åstadkommande af åsyftadt skydd.

Enligt den officiela statistiken har tillverkningen samt in- och utförseln af ifrågavarande varuslag under nedannämnda år egt rum i den omfattning, följande tabell utvisar:

År.	Tillverkning af tackjern och direkt från masugn fram- ställt gjutgods.	I n f ö r s e l.		U t f ö r s e l.	
		Tack- och barlastjern.	Skrot.	Tack- och barlastjern.	Skrot.
	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.
1880	405,713	15,972	636	61,585	9,404
1881	430,042	16,290	1,346	55,469	1,711
1882	398,945	17,443	1,440	55,732	4,765
1883	422,627	21,890	841	52,313	5,509
1884	430,534	22,643	3,845	54,426	6,400
1885	464,737	21,982	4,061	47,527	6,070
1886	442,457	22,518	5,019	58,139	11,235
1887	456,625	18,071	2,446	49,285	24,363
1888	457,052	31,132	2,081	49,099	5,533
1889	420,665	24,467	3,058	79,378	21,897
1890	456,103	31,389	2,067	60,125	11,479
1891	490,913	28,139	2,601	63,096	11,121
1892	485,664	32,575	2,173	57,502	24,524
1893	453,421	20,782	399	59,836	22,434
1894	462,809	27,679	764	67,026	10,376
1895	462,930	30,960	2,549	86,368	11,344
1896	494,418	23,576 *	1,339	71,343	5,430
1897	—	54,038	—	73,300	—

De af motionärerna här ofvan åberopade skäl, som 1888 års tullkomité anført för åsättande af tull å tackjern, synas utskottet vara af afgörande betydelse för frågans bedömande. I följd af konkurrensen med det billigare utländska gjuttackjernet hafva flere svenska masugnar måst

* Vid behandlingen af frågan om tull å tack- och barlastjern samt skrot sistlidet år uppgaf utskottet i sitt betänkande, att införseln af tack- och barlastjern år 1896 utgjort 33,104 ton, hvilken uppgift grundades å tullverkets meddelande om rikets in- och utförsel af vissa varor. Deruti upptagas direkt förtullade samt å nederlag upplagda varor, hvaremot i Sveriges officiela statistik, som ligger till grund för den nu meddelade uppgiften, upptagas samtliga under året såväl direkt som från nederlag förtullade varor. Skilnaden utgöres således af den quantitet, som vid årsskiftet 1896—1897 fanns upplagdt på nederlag.

nedlägga sin verksamhet. Genom det tullskydd, af hvilket tackjernstillverkningen under åren 1893—1896 var i åtnjutande, har väl denna närings ställning i någon mån förbättrats, men det resultat, som med tullen åsyftats, har endast till någon del vunnits. Någon större utveckling af denna näring har nemligen icke kunnat ega rum på den korta tid, under hvilken tullen verkat, helst då tullsatsens storlek ej stått i tillbörligt förhållande till den stora prisskilnaden mellan det svenska och det utländska tackjernet, hvartill kommer, att, då någon trygghet för tullens bestånd icke förefunnits, denna omständighet verkat afhållande från vidare företagsamhet på detta område. Under år 1897, då tullfrihet rådde för tackjern, ökades importen deraf till nära dubbelt så stor quantitet som under föregående år. Väl är, såsom tullkomitén anført, det engelska gjuttackjernet, såsom mera tunnflytande och lättarbetadt än större delen af det svenska, till åtskilliga ändamål att föredraga framför detta, men enär förutsättningar icke saknas för att inom landet åstadkomma tackjern af samma beskaffenhet som det engelska, torde nämnda omständighet icke böra anses utgöra hinder för åsättande af ifrågavarande tullsats. Då priset på det engelska tackjernet i svensk kusthamn understiger priset på det svenska vid jernverken med minst 15 kronor för ton och den tullsats, som under åren 1893—1896 varit gällande, således icke kan anses tillfyllestgörande, anser sig utskottet böra tillstyrka den af motionärerna föreslagna högre tullsatsen af 12 kronor för ton. Motionärernas åsigt om att denna tullsats borde tillämpas redan under innevarande år kan utskottet dock icke biträda, enär genom en sådan åtgärd betydande förluster skullé kunna tillskyndas dem, som ingått aftal om leverans af tackjern.

På sålunda anförda skäl och då barlastjern samt skrot naturligen böra i tullbehandlingshänseende likställas med tackjern, hemställer utskottet,

1:o) att tack- och barlastjern samt skrot måtte åsättas en tullsats af 1 krona 20 öre för 100 kilogram; samt

2:o) att motionärernas yrkande angående tiden för tillämpningen af ifrågavarande tullsats icke måtte af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 24 februari 1898.

På bevillningsutskottets vägnar:

H. CAVALLI.

Reservationer:

af herr *Cavalli*, som anført:

»Då vid 1892 års riksdag tull åsattes tack- och barlastjern samt skrot, bestämdes tullsatsen till 80 öre för 100 kilogram, dervid tullsatsens storlek noga öfvervägdes och ställes i vederbörligt förhållande såväl till jernhandteringens behof af skydd som afven till de vid samma riksdag höjda tullsatserna å vissa slag af gjutgods. Då emellertid i förevarande motion påyrkats en tullsats å förstnämnda varor af en krona 20 öre för 100 kilogram, utan att någon deremot svarande höjning i tullsatserna å gjutgods ifrågasatts, samt vid sådant förhållande genom bifall till motionen det år 1892 stadgade förhållandet mellan tullsatserna å tackjern och å gjutgods skulle förryckas, har jag inom utskottet röstat för en återgång till den förut gällande tullsatsen af 80 öre för 100 kilogram. Utskottet har emellertid funnit skäligt tillstyrka en tullsats af en krona 20 öre för 100 kilogram; och får jag för den skull reservera mig mot utskottets förslag i denna del samt hemställa,

att tack- och barlastjern samt skrot måtte åsättas en tullsats af 80 öre för 100 kilogram.»

af herr *Fredholm*, hvilken anført:

»Till den af utskottet lemnade redogörelsen för den föregående behandling, som inom Riksdagen kommit tullen å tack- och barlastjern samt skrot till del, torde följande erinringar få fogas.

Enligt 1891 års tulltaxa voro dessa varor tullfria. Tullkomitén af år 1888 hade i sitt år 1891 afgifna betänkande föreslagit en tullsats å 1 krona per 100 kilogram för tack- och barlastjern samt 80 öre för skrot. Mot detta förslag hade dock komiténs i denna fråga mest sakkunnige ledamot herr K. Styffe reserverat sig.

I proposition till 1892 års riksdag föreslog Kongl. Maj:t en tull af 80 öre per 100 kilogram för såväl tack- och barlastjern som skrot. Denna proposition blef af bevillningsutskottet afstyrkt, men mot utskottets hemställan reserverade sig samtliga Första Kammarens ledamöter. Det Kongl. förslaget, som bifölls af Första Kammaren men afslogs af den Andra, antogs af Riksdagen efter gemensam omröstning, dock endast med den ringa

pluraliteten af 182 röster (98 i Första Kammaren och 84 i Andra Kammaren) mot 176 (38 i Första Kammaren och 138 i Andra Kammaren). Vid 1896 års riksdag väcktes motion om tullens borttagande. Motionen tillstyrktes af bevillningsutskottet, hvaremot Första Kammarens ledamöter reserverade sig, samt afslogs af Första Kammaren, men bifölls af den Andra. I gemensam votering beslöt Riksdagen med 186 röster (40 i Första Kammaren och 146 i Andra Kammaren) mot 183 (108 i Första Kammaren och 75 i Andra Kammaren) tullfrihet å ifrågavarande artiklar från den 1 januari 1897.

År 1897 föreslogs genom en motion i hvardera kammaren, att 80-öres tullen skulle återinföras. Motionen tillstyrktes af bevillningsutskottet dock med reservation af nio Andra Kammarens utskottsledamöter. I gemensam votering beslöt Riksdagen med 222 röster (64 i Första Kammaren och 158 i Andra Kammaren) mot 147 (81 i Första Kammaren och 66 i Andra Kammaren) att afslå motionen samt bibehålla tullfriheten för ifrågavarande artiklar.

Af hvad nu blifvit anfördt framgår, att deras antal, som äro emot åsättandet af tull å tack- och barlastjern samt skrot, inom Andra Kammaren stadigt ökats intill ett tjugutal och att deras antal, som inom Första Kammaren varit anhängare af sådan tull, minskats med lika mycket. Röstöfvervigten inom Riksdagen, som år 1892 räknade 6 röster *för* tullen och 1896 3 röster *mot* densamma, har i följd af den ändrade åsigt, som inom båda kamrarne gjort sig allt mera gällande, så vuxit, att tackjernstullen förlidet år afslogs med en röstöfvervigt af 75 röster. Såsom denna tulls motståndare uppträdde då icke blott frihandlare, utan äfven personer, som annars visat sig vara varma vänner af skyddstullar. Dessa senare förklarade då öppet, att denna tull alls icke motsvarat deras förhoppningar. Numera kan man derföre icke taga för goda de ord, hvarmed tullkomitén inledde sitt förordande af tackjernstullen, eller att denna tull är en af de tullsatser, hvilkas lämplighet är mest omtvistad. På grund af vunnen erfarenhet visar det sig nu, att meningen om olämpligheten af denna tullsats allt mera stadgat sig.

Att emellertid vid innevarande riksdag åter en motion blifvit väckt med förslag om tull å tackjern, samt att detta förslag lyckats vinna majoritet inom utskottet, synes mig endast kunna förklaras genom ett förbi-seende af den tydliga fingervisning om Riksdagens åsikter, som frågans föregående behandling gifver vid handen, äfvensom genom en total glömska af alla de skäl, som under frågans diskussion blifvit framlagda emot denna tull icke blott inom utan ock utom Riksdagen. Jag skall derför tillåta mig att i korthet rodogöra för de förnämsta af dessa skäl.

I främsta rummet torde då uppmärksamheten böra fästas vid det faktum, att tullen icke berör eller kan beröra tackjernstillverkningen i dess helhet utan blott en ringa del deraf, nemligen tillverkningen af gjuttackjern. Af Sveriges hela tackjernstillverkning, som under åren 1892—1896 uppgick till ett medeltal af omkring 470,000 ton årligen, torde endast omkring 3 procent användas till gjutgoods. Det öfriga användes för smidestillverkning. Någon prisförhöjning å smidestackjern kan en tackjernstull icke medföra, enär det utländska tackjernet icke med fördel kan af oss såsom smidestackjern användas, och vi exportera mer än dubbelt så mycket smidestackjern, som vi importera gjuttackjern. Men äfven om en tackjernstull skulle kunna medföra höjning i priset å det inhemska smidestackjernet skulle en sådan prisförhöjning icke vara fördelaktig för de jernverk, som köpa sådant för att förädla det, och kan således icke för vår jernhandtering i sin helhet anses vara önskvärd i annan händelse än att priset å allt svenskt jern å världsmarknaden samtidigt stegras. Man må sålunda icke, såsom stundom skett, förknippa det stora ekonomiska intresse, som den svenska tackjernstillverkningen i sin helhet representerar, med det jämförelsevis obetydliga intresse, tillverkningen af gjuttackjern omfattar. Det är endast detta senare mera obetydliga intresse, som genom den ifrågasatta tullen å tackjern skulle kunna gagnas.

Det tackjern, som hit importeras, är uteslutande gjuttackjern. Blott en mindre del af det tackjern, som i Sverige användes till framställning af gjutgoods är svenskt. Detta senare användes, ensamt eller i blandning med engelskt, företrädesvis till maskindelar och andra föremål, hvartill ett extra starkt material erfordras. Deremot lämpar sig det svenska tackjernet icke för tillverkning af sådana artiklar, hvilka till skilnad från maskingjutgoods pläga benämnas handelsgjutgoods. Härtill passar det med koks tillverkade och mera lättflytande engelska eller skotska tackjernet vida bättre än vårt svenska träkolstackjern. För handelsgjutgoods, såsom grytor, spislar m. m., dylikt är nemligen hufvudsaken, att de med ett pryddligt utseende förena fördelen att icke vara för hårda och i följd deraf svårarbetade samt spröda, så att de ej uthärda de stötar, för hvilka de kunna komma att utsättas. Men huru utmärkt för styrka träkolstackjernet än är, när det gjutes till tjockare pjeser, så lämpar det sig icke väl för tunnare handelsgjutgoods, emedan det, utgjutet i tunnare former, allt för lätt tager härdning eller blir hvitt samt till följd deraf hårdt och sprödt. För öfrigt är det med svårighet förenadt att af det svenska tackjernet gjuta tunnare pjeser, emedan det är så trögflytande, att godset för denna orsaks skull måste göras tjockare, hvilket naturligtvis gör deraf gjutna artiklar tyngre och dyrare. Till de flesta gjuteribehof skulle af dessa orsaker det engelska

tackjernet föredragas framför vanligt svenskt gjuttackjern, äfven om prisen å båda vore lika.

Det var också på grund af dessa omständigheter som den år 1892 pålagda tullen ej kunde medföra minskning i mängden af det från England införda gjuttackjernet. Genom de handelsspekulationer, som i sammanhang med tullens påläggning år 1892 egde rum för att undgå tullen, infördes det året så mycket af varan, att under det följande året 1893 någon minskning i den normala importen egde rum, men redan året derpå, 1894, hade denna import blifvit normal. Medeltalet af importeradt tackjern utgjorde för åren 1886—1890 cirka 25,000 ton och för åren 1891—1895 28,000 ton. Den minskning i importen, som man med tullen afsåg att vinna, uppstod således icke.

Ej heller har det kunnat påvisas, att någon ökning i tillverkning af svenskt gjuttackjern inträdt under åren 1892—1896, då tullen var gällande. Att en tull, äfven om den sättes till 8 kronor per ton, eller 18 % af varans värde, icke skulle kunna medföra en sådan verkan, följer tydligen deraf, att det engelska tackjernet med tullen pålagd under dessa år endast betingade ett pris af 50 å 53 kronor per ton i svensk hamn, under det att priset å svenskt gjuttackjern samtidigt varierade mellan 60 å 70 kronor per ton f. o. b. i Mälarehamn. Ej ens ordinärt smidestackjern, som genom mindre kolåtgång vid tillverkningen ställer sig billigare än gjuttackjern, kunde i pris täfla med det förtullade utländska gjuttackjernet. Lägges härtill, att de flesta gjuterierna äro belägna i kuststäderna, så ställer sig också härigenom i följd af lägre fraktkostnader det utländska gjuttackjernet derstädes än billigare jemfördt med det svenska.

Någon sannolikhet för att ett bibehållande af tullen å tackjern framdeles och i tidens längd skall verka till ändring i det förhållande, som egt rum under alla de år tullen egt bestånd, eller föranleda till att af träkol tillverkad svenskt gjuttackjern får en större användning vid våra gjuterier och der uttränger det engelska gjuttackjernet förefinnes icke heller. Visserligen kan man utan allt för stor kolåtgång med träkol framställa ett gjuttackjern, som liknar det engelska, men därför erfordras en mycket hög temperatur hos blästern vid masugnsprocessen. Härtill fordras åter högst kostsamma varmapparater. Vid så små tillverkningsbelopp, som vid våra allra flesta verk förekomma, skulle det icke löna sig att, ensamt för tillverkning af gjuttackjern, göra så dyrbara anläggningar, och då träkol är ett vida dyrbarare bränsle än koks i stenkolsförande länder, måste tillverkningskostnaden ensamt af denna anledning här alltid komma att bli mycket högre än i England och derigenom för all framtid göra ett tullskydd för tackjern till en nödvändighet.

Att använda ett så rent och dyrbart bränsle som träkol för tillverkning af gjuttackjern är för öfrigt ett slöseri, emedan det för oss är vida fördelaktigare att spara våra mycket begränsade tillgångar å träkol till sådana fabrikater, som *fordra* ett rent bränsle och därför bättre betalas på världsmarknaden.

Såsom ett viktigt ändamål med införandet af tull å tackjern har man afvenledes framhållit, att derigenom skulle kunna beredas möjlighet att påbörja en inhemsk tillverkning af kokstäckjern för gjuteribehof. Om dessa förhoppningar yttrade herr Styffe i sin omnämnda reservation till tullkomiténs betänkande år 1891:

»Huruvida det vid en införseltull å tackjern skulle löna sig att här anlägga koksasmusnar för att tillverka gjuttackjern m. m., beror väsentligen ej blott af *denna* tulls storlek, utan afven af de tullsatser, hvarmed vissa *andra* jerneffekter, som vid de nya verken skulle kunna framställas, komma att beläggas, samt huruvida dessa tullsatser en längre tid få fortfara, hvilket väl svårligen lärer kunna anläggarna garanteras. En enda koksasmusn af nyare konstruktion kan nemligen tillverka mycket mera gjuttackjern än Sverige nu importerar, hvarföre en sådan anläggning ej gerna kan grundas uteslutande på tillverkning af dylikt tackjern. Om emellertid en eller flere koksasmusnar skulle komma att anläggas t. ex. vid Oxelösund, hvarifrån ett engelskt bolag, som bekant, några år exporterat temligen stora kvantiteter rik och billig jernmalm, finge de förutvarande svenska tillverkarna af gjuttackjern naturligtvis en ny konkurrent, som kanske ensam toge fördelen af tackjernstullen, och denne konkurrent kunde möjligen blifva ett utländskt bolag.»

De tvifvelsmål, som herr Styffe då uttalade, visade sig också ega full motsvarighet i verkligheten, då såsom bekant ingen dylik masugn under tulltiden anlades. Under debatten i Första Kammaren förlidet år yttrade sig också den finansminister, som år 1892 för Riksdagen framlade förslag om införande af tackjernstull, *mot* dess återinförande. Han erkände, att de skäl, som han då ansett tala för tullens införande, icke längre vore giltiga eller åtminstone icke längre kvarstode, hvarför han öfvergått på deras sida, som ansåge denna tull icke vidare vara lämplig.

I detta sammanhang torde förtjena anföras ett uttalande af en annan tullvän, som från att hafva hyst förhoppningar om tackjernstullens nytta, öfvergått till att vara en af denna tulls mest betydande motståndare, nemligen generaldirektören Åkerman. Han yttrade under debatten i Första Kammaren år 1896 bland annat: »År 1892 lutade afven jag åt tackjernstullen, i förhoppning att man just med tillhjälp af nyssnämnda kiseljerns-metod» (metod att med tillsats af kiseljern möjliggöra svenskt tackjerns

användande till framställning af ordinärt gjutgods, beskrifven af herr Åkerman i Jernkontorets annaler år 1889) »skulle bereda någon fördel åt vår jernstillverkning, men då denna förhoppning af erfarenheten gäckats, är det nu alldeles slut med mitt hopp om tackjernstullens gagn. Det finnes för öfrigt en anledning att nu i sjelfva verket vänta mindre af denna tull än på den tiden, då den åsattes. Då fanns nämligen i utlandet vida bättre tillgång på billiga puddelslagger, som kunde lämpa sig för att deraf med koks bereda ett för nyssnämnda ändamål användbart kiseljern; men dessa tillgångar hafva sedan dess så medtagits för tillverkning af Thomastackjern, att kiseljern numera knappast torde kunna fås till relativt så lågt pris som då.»

Af den här gjorda framställningen framgår ju tydligt, att en tackjernstull icke kan vara till gagn för tillverkarne af gjuttackjern, då tullen icke förmår hindra importen af engelskt tackjern, icke höja priset på det svenska eller framkalla ökad användning deraf. Tullen förlorar således sin påstådda egenskap af skyddstull och blir en ren finanstull.

Genom tullen ökas dock priset å engelskt tackjern med tullens hela belopp. De, som närmast få betala denna tull, äro naturligen gjuterierna och de mekaniska verkstäderna, men gifvet är, att dessa nödgas söka erhålla en ersättning för det ökade priset åtminstone i någon mån genom att höja priset på sina tillverkningar. Medelbart kommer därför en tull att till en del äfven falla på den stora allmänheten, köparne af gjutgods af olika slag. Säsom en talare i Första Kammaren år 1896 påpekade, kan det väl hända, att denna förhöjning kommer att i afsevärd mån drabba äfven bruks- och hyttindustrien, då en hel mängd af gjutgods, som för dessa industrier är oundgängligen nödvändigt, kan erhållas för ett vida lägre pris, när det tillverkas med en blandning af engelskt jern, och det svenska jernet är för dyrt och godt att enbart användas till sådant gjutgods.

Med den nu föreslagna tullsatsen af 1 krona 20 öre per 100 kilogram skulle tullen uppgå till omkring 27 procent af varuvärdet. Hvad detta betyder skall jag söka något närmare belysa. I gjutgods ingår engelskt tackjern till olika delar vid skilda slag af gjutgods, i extra starkt med 20 å 25 procent, men i handelsgjutgods eller fabriks effekter med minst 30 å 40 procent dock oftast med mycket derutöfver. I senare fallet medför 27 procents förhöjning i priset på gjuttackjernet 9 å 10 procents förhöjning i priset på det till gjutgodset använda råmaterialet. Denna förhöjning i tillverkningspriset är naturligen högst menlig, i synnerhet vid export såväl af vanligt gjutgods som af maskiner. Och utförseln af maskiner intager såsom bekant ett icke så obetydligt rum i hela vår utförsel.

Af gjutgods utfördes år 1890 207 ton, värda 78,000 kronor och 1896 754 ton, värda 280,000 kronor, samt af maskiner år 1890 för ett värde af 3,025,000 kronor och år 1896 för 6,391,000 kronor. Sammanlagda värdet af omnämnda exportartiklar, som år 1890 uppgick till 3,103,000 kronor, hade 1896 ökat till 6,671,000 kronor, eller mer än fördubblats.

Tydligt är, att om en mekanisk verkstad i vårt land skall kunna täfla på den utomeuropeiska marknaden, så får man icke genom tull ännu mera fördyra det gjutjern, som redan förut fördyrats genom att först införas från England för att här gjutas och sedan i form af fabrikat återföras till England för att derifrån föras vidare. Vill man jemte dessa dubbla frakter nu pålägga gjutjernet ytterligare en tull af 27 procent af värdet, så är det klart, att man derigenom ännu mera skall försvåra exporten.

Att gjuterierna och de mekaniska verkstäderna rundt om i landet äfven sjelfva insett den stora fara, som genom en tackjernstull hotar deras industri, framgår af de petitioner, som förlidet år tillställdes Riksdagens ledamöter och hvilka undertecknats af ett betydligt antal idkare af gjuteri- och mekanisk verkstadsrörelse i riket äfvensom af bergsbruksidkare. Det påstående, som flera gånger från protektionistiskt håll framkastats, att någon klagan från de närmast intresserade icke försports öfver tullen, blef dervid på det uttryckligaste vederlagd.

Genom att bifalla den föreslagna tullen, 12 kronor per ton tackjern, skulle de för landet viktigaste näringarne, gjuterier och mekaniska verkstäder, hvilka år 1895 tillsammans sysselsatte mer än 26,000 arbetare och tillverkade för 58 millioner kronor, eller nära 14 % af hela fabriksindustriens tillverkningsvärde, få sig pålagd en extra beskattning af inemot en half million kronor om året och detta utan ringaste nytta för bergsbruket eller någon annan näring, men väl i många fall till men för konsumenterna. En sådan tull blir icke annat än en finanstull så mycket mer att klandra, som den lägges på det moderna näringslivets viktigaste medel till framgångsrik verksamhet och detta i en tid, då statskassan mindre än någonsin är i behof af ökade inkomster.

Efter denna öfversigt af de hufvudsakliga skäl, som tala mot tull å tackjern, tillåter jag mig i största korthet skärskåda de i den föreliggande motionen samt i bevillningsutskottets deröfver afgifna betänkande framställda motiv för återinförande af dylik tull. Jag förbigår dervid tullkomiténs af såväl motionärerna som utskottet anförda skäl, hvilka jag anser mig hafva tillräckligt belyst genom den utredning jag här redan sökt lemna.

Närmaste anledningen till motionens framläggande antyda motionärerna vara den, att Riksdagens beslut om afslag å tullmotionerna 1897 väsentligen hade föranledts af den föreställningen, att en tackjernstull skulle hafva försvårat underhandlingarna med Norge angående ny mellanrikslag. Verkliga förhållandet härmed är följande. Mellanrikslagen var redan genom 1895 års Riksdags beslut uppsagd att utlöpa den 13 juli 1897, och underhandlingarne om densammas förlängning hade redan innan Riksdagen 1897 sammanträdde strandat. Visserligen gjordes vid sistnämnda riksdag ett försök till inledande af förnyade underhandlingar med Norge angående mellanrikslagens förlängning, men motionen derom förkastades af båda kamrarne den 20 februari. När därför frågan om tackjernstull förevar till behandling i kamrarne den 3 mars, kunde tydligen utgången af denna tullfråga icke utöfva något som helst inflytande på den redan afgjorda frågan om mellanrikslagen. Den af motionärerna gjorda och af utskottet icke gendrifna framställningen derom har förmodligen tillkommit såsom ett försök att antyda, det tullfrågan nu skulle befinna sig i ett annat läge än vid senaste riksdagen, hvilket efter hvad här blifvit visadt är ett fullkomligt misstag.

Vidare stödjade motionärerna sin motivering på den stora ökning i införseln af tackjern, som under år 1897 egt rum, jemförd med näst föregående år. Men, såsom utskottet upplyst, befunnos vid 1896 års slut omkring 10,000 ton på nederlag i afvaktan på den tullfrihet, som trädde i kraft den 1 januari 1897. Minskas nu siffran för införseln 1897 med 10,000 samt tages derjemte i betraktande, att under början af året flere importörer af fruktan för att tullen skulle åter införas, införskrefvo större kvantiteter tackjern än det dåvarande behovet fordrade, så visar det sig, att ökningen för 1897 icke varit större än som betingades af det uppsving industrien tagit.

Beträffande erinringen om, att nu gällande tullsatser å gjutgoods och maskiner skulle vara bestämda under förutsättning af tackjernstull, så får man ej bortse derifrån, att om detta verkligen varit händelsen, så utgjorde likväl den tackjernstull, i förhållande till hvilken nämnda tullsater bestämts, endast 80 öre per 100 kilogram, hvarför konsekvensen fordrat att motionärerna nu föreslagit en höjning i denna tull med en tredjedel. Och påståendet, att egare af gjuterier och mekaniska verkstäder icke med fog skulle kunna motsätta sig tull å tackjern, eftersom de kommit i åtnjutande af tullskydd å sina tillverkningsartiklar, borde åtminstone icke framställas af de protektionister, som anse att den inhemska konkurrensen oberoende af tullen verkar till att nedtrycka priset på inom landet tillverkade produkter till så lågt belopp, att producenten nätt och jemt kan reda sig.

Med afseende på tullsatsens storlek hafva hvarken motionärerna eller utskottet anfört några skäl, hvarför densamma skulle sättas till just 1 krona 20 öre. Tullkomitén, hvars skäl för åsättande af tull å tackjern utskottet anser »vara af afgörande betydelse för frågans bedömande», ansåg dock 1 kronas tull vara tillräcklig. För att kunna finna det rätta belopp, hvartill tullsatsen borde bestämmas för att vara verksam, måste man känna det pris för hvilket tackjern af samma beskaffenhet som det engelska här i landet kan tillverkas, men härom förefinnes ingen utredning. Utskottet påstår visserligen, att priset på det svenska gjuttackjernet vid jernverken är per ton minst 15 kronor högre än det engelska tackjernet i svensk kusthamn. Men är detta en sanning, så är det uppenbart, att de svenska jernverken med ett tullskydd af endast 12 kronor måste, om de vilja konkurrera med engelskt tackjern, sälja sitt jern 3 kronor per ton billigare än hvad det rätteligen skulle vara värdt. Icke kan man anse, att ett sådant tullskydd skall lända till gagn för näringen, och denna torde därför vara lika litet betjent med en tull på 12 kronor som en på 8 kronor eller ingen tull.

Utskottets påstående, att »i följd af konkurrensen med det billigare utländska gjuttackjernet flere svenska masugnar måst nedlägga sin verksamhet» står illa tillsammans med hvad utskottet strax derpå säger, eller: »att tackjernstillverkningens ställning i någon mån förbättrats genom det tullskydd, af hvilket tackjernstillverkningen åren 1893—1896 var i åtnjutande.» Om tackjernstillverkningens ställning 1893—1896 i någon mån förbättrats, så kan det väl ej vara under denna tid, som flera svenska masugnar i följd af konkurrensen med det utländska gjuttackjernet måst nedläggas. Detta skulle då förmodligen hafva skett efter den 1 januari 1897, då tullskyddet borttogs, men då den officiella berättelsen öfver bergshandteringen under sistnämnda år ännu icke blifvit offentliggjord, så kan det af utskottet gjorda uttalandet icke grunda sig på annat än en lös förmodan. Masugnars nedläggande är i vårt land icke ovanligt: för 30 år sedan var deras antal 207, för 20 år sedan 193, och år 1896 124. För utskottet borde det icke hafva varit obekant, att orsaken hvarföre antalet masugnar nedgått, under det att tackjernstillverkningen samtidigt högst betydligt ökats (den utgjorde år 1896 494,000 ton, värda omkring 30,5 millioner kronor) helt enkelt beror derpå, att man funnit det mera ekonomiskt fördelaktigt att öka tillverkningskvantiteten per masugn än att hålla flera små i gång. Utskottets påstående, att flera svenska masugnar måst nedläggas i följd af den konkurrens med det billiga utländska gjuttackjernet, som framkallats genom tackjernstillens borttagande, måste därför på grund af hvad anfördt blifvit få anses obestyrkt och detta, ända till

dess på ett tillförlitligt sätt blifvit ådagalagd, att någon enda masugn måst nedläggas endast af den orsak att den icke med fördel kunnat tillverka annat än gjuttackjern och att denna fördel försvunnit i och med tackjernstullens borttagande.

Hvad slutligen beträffar utskottets antydning, att genom en tull skulle här i landet kunna framkallas en tillverkning af tackjern af samma beskaffenhet som det engelska, hvarmed antagligen menas cokestackjern, vill jag till hvad förut blifvit sagdt härom blott lägga, att äfven om en dylik ny industrigren uppkomme, detta icke alls skulle hafva till följd någon förbättring i de nuvarande tackjernstillverkarnes ställning.

Till sist ber jag att få framhålla en sak, som är af den allra största betydelse för de i en glädjande utveckling stadda gjuteri- och maskin- tillverkningsindustrierna, och som af deras målsmän kraftigt nog framhållits, den nemligen, att genom ett vacklande mellan tullfrihet och ett tullskydd af än den ena än den andra storleken alla kalkyler för leverans på tid omöjliggöras genom att ett oberäkneligt tullpolitiskt moment införes i en affärskalkyl, som endast bör hvila på tekniskt och ekonomiskt rigtiga principer. Det är därför högeligen önskvärdt, att Riksdagen nu icke blott afslår den föreslagna tullen, utan afslår den på ett sådant sätt, att det må bli tydligt för dess förfäktare, att Riksdagen icke önskar för hvarje år behandla denna tullfråga. Frågan bör falla icke blott för det närvarande utan ock för all öfverskådlig framtid.

På grund af det anförda får jag hemställa,

att det af motionärerna väckta och af utskottet tillstyrkta förslaget om åsättande af tull å tack- och barlastjern samt skrot icke måtte af Riksdagen bifallas.»

af herr *Swartling*, hvilken anförde:

»Då det icke kunnat visas, att tackjernstullen, under de år den egde bestånd, utöfvade något inflytande å priset för svenskt tackjern (träkolstackjern) och det ej heller kunnat med öfvertygande skäl ådagaläggas, att tullens återinförande skulle varda till gagn för den inhemska jernstillverkningen;

då det, särskildt derigenom, att äfven under den tid tackjernstullen var gällande, införseln af utländskt gjuttackjern (cokestackjern) stadigt ökades, är till fullo konstateradt, att de inhemska gjuterierna och mekaniska verkstäderna ej kunna undvara detta råmaterial;

då detta råmaterial, vid det förhållande att dylikt jern ej är föremål för tillverkning här i landet, fördyras med tullens hela belopp, mot-

svarande efter den nu föreslagna tullsatsen nära 30 procent af varans värde;

då derigenom exporten af gjutgods och maskiner till länder, der den svenska industrien börjat få utsigt till en icke obetydlig afsättning, väsentligt försvåras, eller kanske omöjliggöres;

då det med tackjernstullens införande år 1892, bland annat, åsyftade målet, att bringa till stånd en inhemsk tillverkning af ett gjuttackjern, som i alla afseenden skulle ersätta det engelska, icke blifvit uppnådt; och, slutligen,

då ofta återkommande ändringar i tullförhållandena framkalla ett osäkerhetstillstånd, som i hög grad verkar hämmande på näringslivets utveckling, så anser jag, att utskottet bort hemställa,

att herrar Lundströms och Ungers motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

af herr *Bergendahl*, som anförde:

»Ehuruval jag anser, att den af motionärerna gjorda framställan om en tullsats å tack- och barlastjern samt skrot af 1 krona och 20 öre för 100 kilogram kan från jernhandteringens synpunkt vara berättigad, finner jag mig dock ej kunna biträda utskottets tillstyrkan af denna tullsats, enär i och med dennas antagande den genom 1892 års riksdags beslut afsedda proportionen emellan tullen å tackjern å ena och maskiner och redskap samt gjutgods å andra sidan blefve rubbad.

Af dessa skäl anser jag lämpligast, att den förut åsatta tullen, eller 80 öre för 100 kilogram, återinföres, och hemställer fördenskull

att tack- och barlastjern samt skrot åsättes en tullsats af 80 öre för 100 kilogram.»

af herrar *M. S. Nisser* och af *Burén*, hvilka instämt i herr Bergendahls yttrande;

samt af herrar friherre *von Schwerin*, *G. Jansson*, *S. M. Olsson*, *Lundström*, *Meyer*, *H. Eriksson* och *O. Persson*.

Härjemte hafva herrar *Almström* och *Göransson* begärt få antecknad, att de icke deltagit i den slutliga behandlingen inom utskottet af förevarande ärende.